

Eğitim yönetimi bilim dalında akademik eleştiri kültürü: Fırsatlar ve tehditler

Murat zdemir¹

TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN YÜZÜNCÜ YILI

Okul Yönetimi Dergisi
School Administration Journal

Okul Yöneticileri Derneği
e-ISSN: 2822-4221

z: Eğitim yönetimi bir yönü ile uygulama sahası, diğer bir yönüyle ise bilimdir. Uygulama olarak eğitim yönetimi, eğitimsel amaçların başarılmasına yönelik beşerî ve maddi kaynakların işe koşulması süreçlerini içerirken, bilim dalı olarak eğitim yönetimi eğitim örgütlerindeki yönetsel olgulara odaklanmaktadır. Gerek uygulama ve gerekse bilim boyutlarında eğitim yönetiminin etkililiği, bu iki alan üzerine yürütülecek tartışma ve eleştiri kültürünün varlığına ihtiyaç duymaktadır. Bu çalışmanın amacı eğitim yönetimi bilim dalında akademik eleştiri kültürünü destekleyen ve engelleyen etmenleri belirleyerek akademik eleştiri kültürünün gelişmesine yönelik kimi öneriler geliştirmektedir. Bu kapsamda yapılan değerlendirmelerde eğitim yönetimindeki epistemik çeşitliliğin, sosyal bilimlerin kadim disiplinleriyle etkileşim düzeyinin ve politika yapıcıları ile uygulayıcılarla arasındaki mesafenin, alandaki akademik eleştiri kültürünün varlığını zorunlu kıldığı sonucuna ulaşılmış, bu sonulara dayalı olarak da kimi öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Eğitim yönetimi, akademik tartışma, akademik eleştiri kltr.*

The culture of academic criticism in educational administration: Opportunities and threats

Abstract: Educational administration is both a field of practice and a scientific discipline. As a practice, educational administration involves processes of mobilizing human and material resources to achieve educational goals. As a scientific discipline, it focuses on administrative phenomena within educational organizations. The effectiveness of educational administration, in both its practical and scientific dimensions, requires the presence of a culture of discussion and critique around these two areas. The aim of this study is to identify factors that support or hinder the culture of academic critique within the discipline of educational administration and to develop recommendations for fostering such a culture. Within the scope of this evaluation, it has been concluded that epistemic diversity in educational administration, its level of interaction with the longstanding disciplines of social sciences, and its distance from policymakers and practitioners necessitate the existence of an academic culture of critique in the field. Based on these findings, several recommendations are proposed.

Keywords: *Educational administration, academic discussion, culture of academic critique.*

Yorum
Commentary

Davetli Makale
Article by Invitation

zdemir, M. (2024). Eğitim yönetimi bilim dalında akademik eleştiri kltr: Fırsatlar ve tehditler. *Okul Yönetimi Dergisi*, 4(2), 114-118.

Yayın / Published
30 Ara / Dec 2024

¹ Prof. Dr., Hacettepe niversitesi, mrtozdem@gmail.com, ORCID:0000-0002-1166-6831

Giriş

Son on yıl içerisinde dünya, iktisadî, toplumsal, kültürel ve politik alanlarda köklü ve radikal değişikliklere tanıklık etmektedir. Küreselleşme, teknolojik yenilikler, toplumsal eşitsizliklerin artışı ve çevresel sorunlar gibi çeşitli dinamikler, toplumların işleyişini ve bireylerin yaşam biçimlerini derinden etkilemiştir. Bu dönüşümler, kamu yönetiminden ekonomi politikalarına, toplumsal ilişkilerden kültürel yapıya kadar geniş bir yelpazede etkiler doğurmuş ve yeni yönetim modellerinin, yaklaşımlarının ve stratejilerinin geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda, eğitimin etkili ve verimli bir şekilde yönetilebilmesi, yalnızca bireysel başarıyı değil, aynı zamanda toplumların sürdürülebilir kalkınmasını ve demokratik değerlerin korunmasını sağlayacak temel unsurlardan biri olarak öne çıkmaktadır.

Eğitim yönetiminin toplumsal gelişim ve dönüşümde oynadığı hayati rol, tarihsel süreçte onu aynı zamanda akademik/bilimsel bir uğraş alanına dönüştürmüştür. Dolayısıyla eğitim yönetimi kuram ve uygulama temeline sahip bir kavram çiftidir. Gerek kuram ve gerekse uygulama boyutunda etkililiğin ve verimin sağlanmasında eğitim yönetimi odaklı tartışmalara ihtiyaç vardır. Eğitim yönetimi pratikleri ile bu pratikleri inceleme nesnesi yapan bilim dalı üzerine yapılacak tartışmalar hem kuram hem de uygulama boyutunda önemli katkılar sağlayabilir. Bu yönlü tartışmaların yapılabilmesi ise akademik eleştiri kültürünün varlığını gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda bu çalışmanın amacı eğitim yönetiminde akademik eleştiri kültürünün geliştirilmesi konusunda açılımlar sunmak ve bu açılımlar temelinde çeşitli öneriler geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda çalışmada öncelikle kuram ve uygulama boyutunda eğitim yönetiminin genel doğası betimlenmiş, ardından eğitim yönetiminde akademik eleştiri kültürünün geliştirilmesine yönelik çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimine Panoramik Bir Bakış

Tanım

'Eğitim yönetimi' hem kuramsal bilgi üretimini hem de uygulama pratiklerini içeren çift yönlü bir kavramdır. Uygulama alanı olarak eğitim yönetimi, mevcut beşerî ve maddi kaynakların belirli bir plan doğrultusunda örgütlenmesi ve yönlendirilmesi yoluyla eğitimsel amaçlara ulaşmayı hedefleyen bir dizi faaliyetler kümesidir. Bu faaliyetler, öğrenci başarılarının artırılmasından, öğretmenlerin meslekî gelişimlerinin desteklenmesine, okulların kaynak kullanımının optimize edilmesinden, eğitim politikalarının toplumsal gerekliliklere uygun hale getirilmesine kadar geniş bir çerçevede ele alınmaktadır. Bir bilim dalı olarak ise eğitim yönetimi, eğitim örgütlerindeki yönetsel olgular hakkında bilgi üretmeyi, bu bilgiyi bilimsel yöntemlerle analiz etmeyi ve eğitim sisteminin daha iyi işleme için stratejik çözümler sunmayı amaçlayan bir uzmanlık alanıdır (Özdemir, 2018). Eğitim yönetimi bilimi, bu kapsamıyla hem akademik hem de uygulamalı bir niteliğe sahip, disiplinler arası bir bilim dalıdır.

Alanın kuruluşu

Eğitim örgütlerindeki yönetsel olguları kendisine konu edinmiş olan eğitim yönetimi bilim dalının kuruluş kökleri, 20. yüzyılın başlarına, Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) kadar uzanmaktadır. Bu dönemde eğitim örgütleri üzerine araştırma yapan bilim insanları ve uygulayıcılar, eğitimde başarıyı artıran ya da azaltan etmenleri belirlemek için bilimsel yöntemleri işe koşmuşlardır. Araştırmacılar, öğrencilerin akademik performansını, öğretmenlerin sınıf yönetim becerilerini, okulların yönetim stratejilerini ve toplumun eğitimle ilgili beklentilerini analiz etmek için ampirik ve istatistiksel yöntemlerden yararlanmışlardır. Bu çalışmalar, yalnızca teorik bilgi üretmekle sınırlı kalmamış, aynı zamanda pratik öneriler sunarak eğitim politikalarının şekillenmesine ve uygulama süreçlerinin iyileştirilmesine önemli katkılar sağlamıştır (Bobbitt, 1913; Strayer ve Thorndike, 1913).

Eğitim yönetimi bilimi, ortaya çıktığı andan itibaren uygulamalı bir bilim dalı olarak kendisini inşa etmiş ve bu yönüyle diğer sosyal bilimlerden ayrılmıştır. Disiplinin temel motivasyonu, bilimsel bilgi üretmekle birlikte bu bilgiyi doğrudan uygulamaya dönüştürmek ve sahada karşılaşılan sorunlara çözüm sunmaktır. Dolayısıyla eğitim yönetimi, yalnızca akademik topluluk için değil, aynı zamanda politika yapımcılar ve eğitim yöneticileri gibi uygulayıcılar için de önemli bir bilgi kaynağı olmuştur. Eğitim yönetimi bilim dalı, eğitim örgütlerinin daha etkili, verimli ve âdil bir şekilde yönetilmesine rehberlik etmek amacıyla sürekli olarak uygulamalı araştırmalara odaklanmıştır. Bu süreçte, disiplinin doğası gereği, politika yapımcıların ve uygulayıcıların beklentilerini dikkate alması ve bu beklentilere yanıt verecek bilimsel üretim yapması, disiplinin etkisini artıran bir etmen olmuştur.

Metodolojik ve paradigmatik temel: Mantıksal pozitivism

Eğitim yönetimi bilimi, 20. yüzyılın ortalarında Amerikan üniversitelerinde yalnızca pratik sorunlara odaklanmakla kalmamış, aynı zamanda entelektüel tartışmalara da sahne olmuştur. Bu dönemde eğitim yönetimi bilim insanları, disiplinin varlık nedenini ve metodolojik temellerini derinlemesine sorgulamış ve eğitim yönetiminin ontolojik, epistemolojik ve aksiyolojik dayanaklarını tartışmıştır. Bu tartışmalar, eğitim yönetiminin bir bilim dalı olarak meşruiyet kazanması için gerekli olan kuramsal çerçevenin inşasında önemli bir rol oynamıştır. Süregelen fikir alışverişleri ve akademik çatışmalar sonucunda eğitim

yönetimi bilimi, mantıksal pozitivism temelinde bir yönelim benimsemiş ve bu felsefi çerçeveyi disiplinin dayanak noktası olarak kabul etmiştir (Coladarcı ve Getzels, 1955).

Mantıksal pozitivism, bilimsel bilginin nesnellik, ölçülebilirlik ve değerlerden bağımsızlık ilkelerine dayandığı bir yaklaşımı ifade etmektedir. Bu doğrultuda eğitim yönetimi, nesnellik ve tarafsızlık ilkesine sıkı sıkıya bağlı bir bilim kimliği geliştirmiştir. Böylece disiplin, yalnızca uygulamalı bir alan olmanın ötesine geçmiş ve bilim felsefesi bağlamında kendisine sağlam bir zemin bulmuştur. Özellikle 1950'li ve 60'lı yıllarda bu metodolojik duruş sayesinde eğitim yönetimi, bilimsel bir meşruiyet kazanmış ve üniversite ortamında daha saygın bir yere sahip olmuştur. Bu süreçte, disiplinin meşruiyet kazanmasıyla birlikte bilimsel dergicilik faaliyetleri başlamış, eğitim yönetimiyle ilgili makaleler yayımlayan prestijli dergiler ortaya çıkmıştır. Ayrıca üniversitelerde eğitim yönetimi programlarının örgütlenmesi hızlanmış, ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel toplantılar düzenlenerek disiplinin gelişimine ivme kazandırılmıştır. Bu gelişmeler, eğitim yönetimi biliminin yalnızca bir akademik alan değil, aynı zamanda bilimsel üretim için bir platform haline gelmesine olanak sağlamıştır (Özdemir, 2018).

Eğitim yönetimi biliminin bu süreçte kazandığı bilimsel kimlik, disiplinin üniversite ortamında kendisine kalıcı bir yer edinmesine yol açmıştır. Amerikan üniversitelerindeki bu entelektüel hareketlilik, diğer ülkelerdeki eğitim yönetimi alanını da etkilemiş ve disiplinin uluslararası bir boyut kazanmasına olanak tanımıştır. Özellikle Türkiye'de, bu etkinin izleri 1960'lı yılların ortalarından itibaren görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde Türkiye'de eğitim yönetimi bilimi, üniversitelerde örgütlenmiş ve derece veren lisans ve lisansüstü programlar açarak kurumsallaşma yolunda önemli adımlar atmıştır (Özdemir, 2018). Türk eğitim sisteminin ihtiyaçlarına yanıt verecek bir bilim dalı olarak kendisini konumlandırın eğitim yönetimi, yerel bağlamda da eğitim politikaları ve uygulamaları üzerinde etkili olmuştur. Üniversite ortamında örgütlenmenin yanı sıra, bu dönemde eğitim yönetimi bilim dalının araştırma yöntemleri ve kuramsal temelleri üzerine yapılan çalışmalar da artmıştır.

Sonuç olarak, eğitim yönetimi biliminin hem uluslararası düzeyde hem de Türkiye özelinde yaşadığı bu dönüşüm, disiplinin bilimsel ve akademik bir kimlik kazanmasına katkı sağlamış, aynı zamanda üniversite ortamında daha geniş ölçekte kabul görmesine yol açmıştır. Bu süreç, disiplini yalnızca teorik bilgi üretimiyle sınırlı kalmaktan kurtarmış, aynı zamanda eğitim yönetimi pratiklerini bilimsel temellere dayandırarak uygulama alanında bir rehber olma misyonunu güçlendirmiştir. Bu bağlamda, entelektüel tartışmaların teşvik edilmesi ve disiplinin kuramsal temellerinin sürekli olarak sorgulanması, eğitim yönetimi bilim dalının hem akademik hem de uygulamalı bağlamda ilerlemesine katkıda bulunmuştur.

Entelektüel türbülans

Eğitim yönetimi alanında mantıksal pozitivism dayalı bilgi üretim yaklaşımı, 1960'lı yıllardan itibaren sorgulanmaya başlanmıştır. Bu sorgulama, zamanla alanda kuramsal çeşitliliğin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Mantıksal pozitivismin eleştirisi üzerine şekillenen bu yeni yaklaşımlar, genel olarak yorumsamacılık/öznellik, fenomenoloji, eleştirel eğitim yönetimi, post-modernizm ve bağdaşımçı natüralizm gibi başlıklar altında incelenebilir. Eğitim yönetimindeki bu entelektüel çeşitlilik, her ne kadar kuram ve uygulama alanlarında bir türbülans yaratmış gibi görünse de entelektüel tartışmaların kapsamını genişletmiş ve derinleşmesini sağlamıştır (Özdemir, 2017). Özet bir anlatımla eğitim yönetimi alanını kuşatan paradigmatik çeşitlilik akademide eleştiri kültürünün gelişmesi için de bir zemin oluşturmuştur.

Disiplinler arası konumlanma

Diğer yandan eğitim yönetimi bilimi, doğası gereği, başta psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, iktisat, hukuk, işleme ve kamu yönetimi gibi kadim disiplinlerin keşişim noktasında yer almaktadır (Özdemir, 2011). Disiplinin bu alanlarla yoğun bir etkileşim içinde bulunmasının temel nedenlerinden biri, eğitimin karmaşık ve çok boyutlu yapısıdır. Eğitim, tarihsel, politik, toplumsal, kültürel, hukuki, felsefi ve iktisadi bir bağlama sahip olduğu için, eğitim yönetimi bilim dalı da bu bağlamların her birini dikkate alarak yönetim pratiklerini şekillendirmek durumundadır. Eğitimdeki yönetsel süreçlerin yalnızca pedagojik bir çerçeveye değil, aynı zamanda sosyal bilimlerin diğer disiplinlerinin katkılarına ihtiyaç duyması, eğitim yönetimi bilimini disiplinler arası bir yapıya dönüştürmüştür.

Bu etkileşim, eğitim yönetimi araştırmacılarına önemli bir avantaj sunmaktadır. Araştırmacılar, eğitimdeki yönetsel olguları çözümleyebilmek ve eğitim politikalarının daha kapsayıcı hale gelmesine katkıda bulunmak amacıyla, farklı disiplinlere ait kavramsal ve kuramsal araçları devşirerek kullanmaktadır. Örneğin, sosyolojiden toplumsal eşitlik ve erişim kavramları, psikolojiden motivasyon ve liderlik teorileri, hukuk alanından eğitim hakkı ve yönetişim ilkeleri, iktisattan kaynak dağılımı ve verimlilik analizleri, eğitim yönetimi araştırmalarına teorik ve uygulamalı zenginlik katmaktadır. Bu durum, eğitim yönetimi bilim dalının daha geniş bir perspektifle ele alınmasını sağlamaktadır (Çetin ve Özdemir, 2021).

Ancak, eğitim yönetiminin bu disiplinler arası etkileşimi, bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Özellikle, eğitim yönetimi biliminin kendi kimliğini ve özgünlüğünü inşa etme sürecinde, diğer disiplinlerden yoğun bir şekilde devşirilen kavram ve kuramların belirleyici bir rol oynaması, alanın

bağımsız bir bilim dalı olarak algılanmasını zorlaştırabilmektedir (Küçükçene, 2023). Eğitim yönetimi biliminin, diğer disiplinlerden ödünç aldığı teorik çerçeveler ve metodolojiler nedeniyle, kendine özgü bir paradigma oluşturmakta zorlandığına dair eleştiriler sık sık dile getirilmektedir (Özdemir, 2017). Örneğin, eğitim yönetiminin sıklıkla kamu yönetimi biliminin alt dalı olarak görülmesi, alanın akademik ve uygulamalı alandaki etkisini sınırlandıran bir faktör haline gelebilmektedir.

Bu durum, eğitim yönetimi bilim dalı açısından bir ikilem yaratmaktadır. Disiplinler arası bir doğaya sahip olması, eğitim yönetimini zenginleştirirken aynı zamanda kendi kimliğini oluşturma sürecini karmaşıktır. Eğitim yönetimi araştırmacıları için bu ikilemi aşmanın bir yolu, diğer disiplinlerden alınan kavram ve kuramları sorgulayıcı bir yaklaşımla ele almak ve bu çerçevede özgün bir bilgi üretim sürecine odaklanmaktır. Disiplinin, devşirilen bilgiyi yalnızca bir uyarılma süreci olarak değil, aynı zamanda yeniden üretim ve özgünleştirme süreci olarak ele alması, bu sorunun çözümüne katkıda bulunabilir.

Sonuç olarak, eğitim yönetimi bilim dalının diğer disiplinlerle olan etkileşimi hem bir zenginlik kaynağı hem de bir kimlik inşa sorunu olarak değerlendirilebilir. Bu etkileşim, disiplinin çok yönlü sorunlara çözüm üretme kapasitesini artırırken, aynı zamanda kendi teorik temellerini oluşturma sürecini de karmaşıktır. Eğitim yönetimi bilim dalı, bu dengeyi sağlamak için disiplinler arası iş birliğini güçlendirirken, kendi paradigmasını ve özgün teorik çerçevesini geliştirmeye odaklanmalıdır. Bu çaba, eğitim yönetiminin hem akademik hem de pratik alandaki etkinliğini artıracaktır.

Sonuç ve Doğurgular

Bir uygulama alanı olarak eğitim yönetimin amacı eğitimsel etkililiği ve verimliliği artırmakken, bilimsel bir uğraş olarak eğitim yönetiminin amacı eğitim örgütlerinin etkililiği ve verimliliği üzerinde rol oynayan etmenleri keşfederek politika yapımcılarına ve uygulayıcılara rehberlik yapmaktır. Her iki sahada yapılacak tartışmalar, kuram ve uygulama boyutlarında eğitim yönetiminin zenginleşmesine ve eğitimsel sorunların daha ekonomik ve pratik yaklaşımlarla çözümlenmesine katkı sunacaktır. Bu kapsamda eğitim yönetiminin uygulamalı ve disiplinler arası bir bilim olması ile alandaki entelektüel çeşitlilik, doğası gereği (sua natura) akademide eleştiri kültürünün varlığını gerekli kılmaktadır.

Alanın uygulama temelini sahip olmasıyla ortaya çıkan tartışmalar büyük ölçüde kuram ve uygulama arasındaki ontolojik kopukluktan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla kuram ve uygulama arasındaki kopukluğun giderilmesinde politika yapımcıları ile üniversitelerde araştırma yapan bilim insanları arasında köprü kuracak mekanizmaların kurulması ve bu mekanizmaların yasal ve kurumsal bir zemine kavuşturulması önem taşımaktadır. Aksi durumda eğitim yönetimi araştırmacılarının üretmiş oldukları bilgi, toplum için değil, kendisi için bilgi haline dönüşme riski taşımaktadır. Bu ise kamu kaynaklarının israfı anlamına gelmektedir.

Eğitim yönetiminin disiplinler arası doğası ise, alanın sosyal bilimlerin diğer alanlarıyla yoğun bir etkileşim içinde olmasını zorunlu kılmaktadır. Eğitim yönetimi bilim dalının üniversite yapısı içerisinde eğitim fakülteleri bünyesinde konumlanması, ontolojik temelde etkileşim halinde olması gereken psikoloji, sosyoloji, siyaset bilim, kamu yönetimi, işletme yönetimi, hukuk ve benzeri alanlarla etkileşimini büyük ölçüde sınırlandırmaktadır. Bu ise alanın entelektüel gelişiminin önünde bir engel teşkil etmektedir. Bu nedenle eğitim yönetimi biliminin ilişkili olduğu diğer disiplinlerle etkileşimini artıracak mekanizmaların kurulmasına ivedi olarak gerek vardır.

Son olarak eğitim yönetimi alanında günümüzde hâkim paradigma mantıksal pozitivistizmdir (Mavi, Ayyıldız ve Özdemir, 2022). Bunun önemli bir nedeni, eğitim yönetiminde bilim yapma pratiklerinin tarihsel olarak mantıksal ampirizme dayalı olmasıdır. Başta eleştirel eğitim yönetimi ve post-modern yaklaşımlar üzerine bilimsel çalışmaların yapılması, bu alanda oluşacak bilgi birikiminin akademisyen adaylarına öğretilmesi gibi çabalar, alanda akademik tartışma kültürünün gelişmesinde olmazsa olmaz koşullardan biridir. Genç akademisyen adaylarının tek yönlü eğitiminin doğal bir sonucu olarak eğitim yönetiminde akademik tartışma kültürü için gerekli entelektüel tartışma zemini kendisine ortam bulamamaktadır. Dolayısıyla üniversitelerde hâlihazırda devam etmekte olan lisansüstü eğitim, öğretim ve ders programlarının bu kapsamda ivedi olarak gözden geçirilerek güncellenmesi gerekmektedir.

Kaynakça/Reference

- Bobbitt, F. (1913). *Some general principles of management applied to the problems of city-school systems*. The Twelfth Year Book of the National Society for the Study of Education, Part I. The Supervision of City Schools (pp. 7-96). University of Chicago Press.
- Coladarcı, A. P., & Getzels, J. W. (1955). *The use of theory in educational administration*. Stanford University Press.
- Çetin, O. U., & Özdemir, M. (2021). Bir disiplin olarak eğitim yönetiminin kavram haritası üzerine boylamsal bir inceleme. *Inönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 1864-1897.
- Küçükçene, M. (2023). *Türkiye'de eğitim yönetimi alanının kimlik bağlamında incelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi
- Mavi, D., Ayyıldız, P., & Özdemir, M. (2022). Knowledge production in the field of educational administration in Turkey: evaluation of dissertations within the context of Habermas' knowledge taxonomy. *Research in Educational Administration and Leadership*, 7(2), 283-318.
- Özdemir, M. (2011). Kamu yönetimi ve işletme yönetimi arakesitinde bir bilim: Eğitim yönetimi. *Amme İdaresi Dergisi*, 44(2), 29-42.
- Özdemir, M. (2017). Eğitim yönetiminde epistemik bunalımın arkeolojisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 23(2), 281-304.
- Özdemir, M. (2018). *Eğitim yönetimi: Alanın temelleri ve çağdaş yönelimler*. Anı.
- Strayer, G. D. & Thorndike, E. L. (1913). *Educational administration: Quantitative studies*. Macmillan.